

RECLAIMING
THE
FUNDAMENTALS

SKUPŠTINSKI NADZOR POLICIJE I PROCES EVROINTEGRACIJA: KARIKA KOJA NEDOSTAJE ZA POVRATAK FUNDAMENTALNIM REFORMAMA

BCBP

Beogradski centar
za bezbednosnu politiku

Novembar 2022.

SKUPŠTINSKI NADZOR POLICIJE I PROCES EVROINTEGRACIJA: KARIKA KOJA NEDOSTAJE ZA POVRATAK FUNDAMENTALNIM REFORMAMA

Izdavač:

Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCBP)
Đure Jakšića 6/5, Beograd, Srbija
www.bezbednost.org, office@bezbednost.org

Autorka:

Marija Ignjatijević

Urednik:

Luka Šterić

Lektura:

Alisa Radić

Dizajn i priprema:

Srđan Ilić

Novembar 2022.

Kingdom of the Netherlands

Mišljenja izražena u publikaciji su isključiva odgovornost autora i ne predstavljaju nužno stavove Ambasade Holandije u Beogradu.

Skupštinski nadzor nad radom policije je mera koja je izuzetno značajna za jačanje integriteta i operativne nezavisnosti te institucije. Ove karakteristike policijskog rada su istovremeno ključne i za ispunjenje prelaznih merila iz pregovaračkog poglavlja 24 u procesu pridruživanja Srbije Evropskoj uniji (EU). Uz pravosuđe, funkcionalna i na demokratski način vođena policija je preduslov za vladavinu prava i ostale osnovne principe procesa pristupanja. Poglavlje 24 zauzima još važniji položaj u revidiranoj metodologiji pristupnih pregovora, jer prelazna merila sadržana u klasteru 1 (Osnove) predstavljaju preduslov za napredak u svim ostalim klasterima¹.

Narodna skupština igra važnu ulogu u oblasti pravde, slobode i bezbednosti (Poglavlje 24) prvenstveno kroz donošenje i izmene zakona kojima se domaće zakonodavstvo usklađuje sa pravnim tekovinama Evropske unije². U Akcionom planu za pregovaračko poglavlje 24 prepoznaje se uloga Narodne skupštine u ispunjavanju prelaznih merila u ovoj oblasti, najčešće upravo izmenama normativnog okvira, odnosno u donošenju novih ili menjanju dotadašnjih propisa i potvrđivanju međunarodnih sporazuma. Međutim, uloga Narodne skupštine bi u praksi trebalo da bude još značajnija, iako je to veoma izazovno iskazati kroz tehničke mere i aktivnosti. Budući da je Narodna skupština zarobljena od strane vladajuće stranke koja je vešta u simuliranju njenih demokratskih obeležja, utvrđivanje obaveza akcionim planom bi moglo da proizvede čak i kontraefekat, i da dodatno podstakne praksu pukog štrikliranja realizovanih aktivnosti (*ticking the boxes*)³.

Prevažodno tehnički akcioni plan ne može da obaveže Narodnu skupštinu da na delotvoran način nadzire rad policije, jer je u pitanju problem političke prirode – nema političke volje da se kontroliše rad sektora bezbednosti, nivo demokratske kulture je nizak, a Narodna skupština je zarobljena od strane vladajuće stranke. Stoga je potrebno istražiti mehanizme kojima bi mogla da se stvori jasna veza između političkih kriterijuma koji su deo klastera 'Osnove' - kao što su npr. funkcionalne demokratske institucije - i konkretnih mera koje se navode u akcionim planovima, poput onih koje su usmerene na jačanje integriteta policije. Parlamentarni nadzor policije je jedna od tih poveznica, jer je u pitanju bitna demokratska karakteristika kojom bi mogao da se poveća integritet policije i podstaknu reforme, što je jedan od glavnih kriterijuma poglavlja 24 i preduslov za sve ostale elemente klastera 'Osnove'.

Preveliki fokus na izvršnoj vlast kao ključnom pokretaču reformi u okviru pregovaračkog procesa pokazao se štetnim, štaviše korišćen je i kao mehanizam za zarobljavanje države.⁴ Novim sazivom i povratkom opozicionih poslanika u poslaničke klupe odškrinuta su vrata ka oživljavanju skupštinskog nadzora policije. Jača veza sa procesom evropskih integracija mogla bi da posluži kao graničnik kojim bi se sprečilo ponovno zatvaranje, što bi dalo novi zamah kako parlamentarnom nadzoru nad radom policije, tako i napretku u poglavlju 24.

Ovaj rad će se na početku baviti načinima na koje je vladajuća stranka, od saziva iz 2016. godine pa nadalje, degradirala i zarobila Narodnu skupštinu, budući da se taj proces poklopio sa otvaranjem poglavlja 24. U drugom delu rada biće navedeni neki od najvećih propusta kada je reč o nadzoru policije, kao i slučajevi kada je Narodna skupština trebalo da nadzire i pozove na odgovornost policiju i Ministarstvo unutrašnjih poslova. U trećem i četvrtom delu biće analizirana nadzorna uloga Narodne skupštine u procesu pridruživanja Srbije Evropskoj uniji, a zatim njen nadzor nad radom policije u okviru poglavlja 24. U poslednjem poglavlju ćemo se kratko osvrnuti na način na koji Evropska unija prati rad Narodne skupštine, dok ćemo na samom kraju ponuditi preporuke, kako Uniji tako i Narodnoj skupštini, o tome kako da se ponovo oživi nadzor nad radom policije i sa njim neraskidivo povezano poglavlje 24.

Postepeno zarobljavanje Narodne skupštine sprečilo je nadzor nad radom policije

Tokom protekle decenije vladajuća stranka je postepeno zarobila Narodnu skupštinu i potpuno je lišila njene nadzorne uloge nad izvršnom granom vlasti. Poslanici vladajuće koalicije su bez komentara usvajali odluke, hvaleći pri tome rad Vlade, uz istovremeno opstruisanje opozicije i sprečavanje bilo kakve suštinske debate ili sprovođenja kontrole. U protekla dva skupštinska saziva (2016-2020 i 2020-2022), ta dinamika nije dozvoljavala nadzor nad radom policije, kao ni nad srodnim zakonima i politikama⁵.

Saziv iz 2016. godine obeležili su različiti oblici opstrukcije zakonodavnog procesa, čiji je cilj bio prvenstveno da se spreči mogućnost da se opozicioni poslanici uključe u raspravu⁶. Glavna karakteristika ovih manevara bilo je to da se njima nisu kršila nikakva pravila, već su se legalni mehanizmi zloupotrebljavali kako bi se kritika u Skupštini učutkala i opstruisala. Vladajuća koalicija je godinama sistematski izbegavala različite obaveze, a da pri tome uopšte nije direktno kršila skupštinski Poslovnik. Karakterističan potez vladajuće stranke tokom tog saziva bilo je podnošenje ogromnog broja gotovo identičnih, besmislenih amandmana, čija je svrha bila samo da se ukrade vreme za raspravu.⁷ Redovna praksa je obuhvatala i prekomerno korišćenje hitnog postupka ili spajanje više zakona u jednu tačku dnevnog reda kako bi se rasprava sasvim zaobišla. Na primer, tokom saziva iz 2016. godine više od 35% zakona je doneto po hitnom postupku⁸. Takođe, vladajuća koalicija je pronašla različite načine da zaobiđe postavljanje poslaničkih pitanja članovima Vlade, npr. zakazivanjem sednica neposredno pre ili odmah nakon dana koji je bio određen u tu svrhu⁹. Kao rezultat toga, tokom saziva iz 2016-2020. godine samo je 13 sednica bilo posvećeno poslaničkim pitanjima, iako je predviđeno da se takve sednice održavaju svakog meseca¹⁰.

Nakon što je većina opozicionih stranaka bojkotovala rad Narodne skupštine 2019. godine, a potom i parlamentarne izbore 2020. godine, vladajuća koalicija je uspela da ostvari punu dominaciju nad radom parlamenta u kome više nije bilo opozicije; samim tim, sa zloupotrebama se prestalo. U sazivu iz 2020. godine zarobljavanje skupštine je dostiglo vrhunac, i učvrstila se praksa neometanog usvajanja zakona i politika izvršnih vlasti. Štaviše, u ovom sazivu pojačani su napadi na opozicione političare iz skupštinskih klupa, kao i klevetanje pripadnika opozicije, medija, građanskog društva i drugih javnih ličnosti koje su se kritički osvrnale na rad izvršne vlasti¹¹. Najveću zabrinutost izazvali su napadi na KRIK i novinare koji su istraživali i izveštavali o organizovanom kriminalu i povezanosti predstavnika državnih struktura sa ljudima iz kriminalnog miljea.

Zarobljavanje Narodne skupštine od strane vladajuće koalicije dovelo je do toga da jenadzor nad radom policije praktično izostao. U prethodna dva saziva ni na plenarnim sednicama ni na nadležnom odboru nije bilo suštinske rasprave o radu policije, poslovima povezanim sa radom policije, finansijama, kao ni o bilo kojim drugim politikama.

Plenarne sednice posvećene poslaničkim pitanjima nisu bile organizovane redovno, niti im je prisustvovao ministar unutrašnjih poslova. Na primer, tokom trajanja saziva iz 2020. godine prisustvovao je samo jednoj sednici koja je bila posvećena ovim pitanjima¹². Vladajuća većina je onemogućila osnivanje bilo kakvih anketnih odbora, uključujući i one koji bi se bavili radom policije. Skupštinski saziv iz 2016. godine ignorisao je više od 70 predloga za formiranje anketnih odbora, među kojima su najbrojniji bili oni koji su se ticali slučaja Savamala¹³. Tokom saziva iz 2022. godine, upravo je tema anketnih odbora najavila vraćanje starih zloupotreba¹⁴. Naime, opozicioni poslanici su po povratku u poslaničke klupe dali niz predloga za formiranje anketnih odbora o pojedinim aferama o kojima se u Skupštini nikada nije na odgovarajući način raspravljalo. Na primer, podneli su predlog za formiranje anketnog odbora o slučaju 'Krušik'¹⁵ (na koji upozorava i Evropska komisije u svojim izveštajima o napretku Srbije u poslednje tri godine), u kome je učestvovao i uzbunjivač koji je izneo priču o štetnom poslovanju državne fabrike oružja sa privatnim trgovcima oružjem povezanim sa pripadnicima vladajuće stranke, štaviše, tadašnjim ministrom unutrašnjih poslova. Bilo je i zahteva da se formiraju anketni odbori o slučaju Savamala, o postupanju policije tokom julskih protesta 2020. godine, o prisluškivanju predsednika Republike, o slučaju Jovanjica i slično¹⁶. Kao odgovor, poslanici vladajuće stranke zatrpali su skupštinsku administraciju lavinom sopstvenih predloga - od onog da se osnuje anketni odbor o kamenu koji je poslanik pre pet godina doneo u Narodnu skupštinu, pa do raznih navodnih nedela opozicionih poslanika. Sve ove predloge je podnela ista grupa poslanika vladajuće stranke, istog dana i sa sličnim obrazloženjima, što je pokazalo da se radilo o orkestriranom pokušaju da se napravi dimna zavesa i diskredituju zahtevi opozicionih poslanika - oprobana taktika iz skupštinskog saziva od 2016. godine.

Iako su mu Zakonom o policiji iz 2016. godine dodeljena prilično velika ovlašćenja, radno telo nadležno za nadzor nad radom policije – Odbor za odbranu i unutrašnje poslove – postalo je potpuno pasivno tokom poslednje decenije. Uloga ovog odbora svedena je na formalno razmatranje tromesečnih izveštaja Ministarstva unutrašnjih poslova i usvajanje zakona i međunarodnih sporazuma¹⁷. Tokom saziva iz 2020. godine, sednice posvećene razmatranju tromesečnih izveštaja Ministarstva služile su mahom za to da se ministru, predsedniku Republike, Vladi i vladajućoj stranci upute pohvale za uspešan rad¹⁸.

Propuštene prilike za nadzor policije

Parlamentarni nadzor nad radom policije je izuzetno značajan za jačanje integriteta i izbegavanje nedozvoljenog ponašanja, zloupotreba i politizacije ove službe¹⁹. Kao primarni akter u sprovođenju zakona, policija je sa građanima u svakodnevnom kontaktu i direktno utiče na njihovu bezbednost. Kao najviše predstavničko telo, Narodna skupština je nesumnjivo ta koja bi trebalo da predstavlja bedem javnog interesa i prava građana. Međutim, dok su poslanici štriklirali realizovane aktivnosti i simulirali skupštinske procedure, slučajevi sa izraženom političkom pozadinom prošli su ispod radara Narodne skupštine i ostali nerešeni. Postoji čitav niz događaja i praksi vezanih za rad policije koji su zaslužili pažnju parlamenta, ali se nikada nisu našli na dnevnom redu. Neki od njih upućuju na politizaciju policije, povezanost kriminalnih grupa sa licima iz državnog vrha, brutalno i nedolično ponašanje policije i tajne nabavke, i kao takve ih vredi izdvojiti kao primere neuspešog parlamentarnog nadzora nad radom policijske službe.

Najistaknutiji slučaj, koji je jasno razotkrio **zarobljavanje države i policije**, i koji nikada nije na adekvatan način razmatran u Narodnoj skupštini, jeste zloglasni slučaj Savamala. U noći parlamentarnih izbora 2016. godine, grupa maskiranih muškaraca srušila je nekoliko kuća i objekata u naselju Savamala u centru Beograda, dok je policija odbila da reaguje i zaštiti građane koji su prijavili incident. Srušeni objekti stajali su na putu državnom projektu „Beograd na vodi”²⁰. Hitna istraga Zaštitnika građana pokazala je da je policija ‘s vrha’ dobila naređenje da ne reaguje²¹. Bez obzira na mnoge indicije i dokaze koji su se tokom narednih godina pojavili u vezi sa organizacijom, planiranjem i saučesništvom države u rušenju Savamale, politička i krivična odgovornost nikada nije utvrđena. Jedino lice koja je krivično gonjeno bio je policajac koji je primio poziv i odbio da pošalje kolege na lice mesta, kome je zbog nemara izrečena uslovna kazna od pet meseci²². On je kasnije u javnost izneo detalje o umešanosti visokih državnih zvaničnika u zataškavanje slučaja Savamala i pritiscima kojima je bio izložen. Nadležne institucije su, međutim, i dalje ćutale²³. Iako je ovaj slučaj veoma uznemirio javnost – naime, izazvao je seriju masovnih protesta i postepeno postao oličenje zarobljavanja države u Srbiji – u Narodnoj skupštini nije dobio veću pažnju. Opozicioni poslanici saziva iz 2016. godine podneli su više od 35 zahteva za formiranje anketnog odbora povom ovog slučaja, ali bez rezultata²⁴. I pored tih zahteva i povremenog podsećanja poslanika opozicije na slučaj Savamala, javnost je ostala uskraćena za informacije i sveobuhvatnu raspravu o tom pitanju.

Slučajeve vezane za organizovane kriminalne grupe u kojima su **rasvetljene veze državnih funkcionera i ljudi iz kriminalnog miljea** Narodna skupština ne samo da je zanemarila, već ih je i zloupotrebljavala za blaćenje opozicije, uzbunjivača i novinara-istraživača. Na primer, u februaru 2021. godine uhapšena je organizovana kriminalna grupa Veljka Belivuka, čiji pripadnici su kasnije i osuđeni za brutalna ubistva, otmice, trgovinu drogom i nedozvoljeno nošenje oružja. U međuvremenu su se pojavile

brojne priče i svedočenja novinara-istraživača o povezanosti ove kriminalne grupe sa državnim i političkim funkcionerima²⁵. Umesto da sprovedu kontrolu rada policije u borbi protiv organizovanog kriminala i ispituju optužbe za saučesništvo državnih službenika u kriminalnim radnjama, poslanici su se bavili blaćenjem novinara i neosnovanim optužbama kojima su diskreditovali njihov rad i ugrožavali im bezbednost. Na meti im se posebno našao istraživački medij KRIK, iako su njegovi novinari godinama pratili ovu kriminalnu grupu jer su baš oni bili ti koji su otkrili veze njenih članova sa predstavnicima državnih organa²⁶. Prorežimski tabloidi pokrenuli su medijsku kampanju kako bi KRIK povezali sa kriminalnom grupom. Kampanja je potom prenetu u parlament, gde su poslanici KRIK nazvali zločinačkim udruženjem koje je povezano sa grupom Veljka Belivuka²⁷.

Skupština i Odbor za odbranu i unutrašnje poslove (kao relevantan odbor) propustili su priliku da sprovedu raspravu i osude **ponašanje policije i nesrazmernu upotrebu sile tokom protesta održanih u julu 2020. godine**, koji su bili izazvani najavom Vlade o ponovnom uvođenju zaključavanja zbog Covida-19 tek nekoliko dana pošto su parlamentarni izbori održani bez ikakvih posebnih epidemioloških ograničenja²⁸. Na osnovu video snimaka koji su kružili društvenim mrežama, direktnih medijskih prenosa i prikupljenih svedočenja, novinari su identifikovali najmanje 26 slučajeva policijske brutalnosti prilikom postupanja sa demonstrantima²⁹. Kancelarija Zaštitnika građana takođe je pokrenula 25 predmeta po pritužbama građana na prekomernu upotrebu sile³⁰. Uprkos ovim zaključcima, koji su bili potkrepljeni dokazima, članovi Odbora za odbranu i unutrašnje poslove nisu diskutovali o slučajevima policijske brutalnosti prilikom razmatranja izveštaja za taj period, već su umesto toga hvalili rad policije i MUP-a. Uprkos izveštaju Zaštitnika građana i brojnim snimcima i svedočenjima koji jasno ukazuju na prekomernu upotrebu sile i brutalno postupanje prema demonstrantima, članovi Odbora nikada nisu zatražili izveštaj o ponašanju policije tokom protesta, niti su na bilo koji drugi način raspravljali o tim događajima³¹.

Ni sednice Odbora ni rasprave u plenumu nisu bile posvećene proceni budžeta MUP-a ili velikim nabavka koje su izvršene tokom dva prethodna saziva. Tako je **sporna nabavka patrolnih vozila za MUP 2017. i 2018. godine** prošla bez suštinske rasprave u Skupštini. Naime, MUP je u septembru 2017. godine kupio 710 patrolnih automobila, koje je uz veliku medijsku promociju pompezno prikazao na javnoj svečanosti ispred svog sedišta³². Tek kada se javnost zainteresovala za samu nabavku – njen postupak, vrednost nabavke, ko je bio dobavljač i sl. – postalo je jasno da je nabavka zapravo bila tajna. Označavanje nabavke (jasno obeleženih i u javnosti promovisanih) patrolnih vozila kao poverljive školski je primer toga zbog čega bi Narodna skupština i druga tela zadužena za nadzor nad radom sektora bezbednosti trebalo aktivnije da prate kako te službe troše sredstva iz budžeta. Postojanjem mogućnosti da se nabavka proglašuje tajnom iz razloga nacionalne bezbednosti otvara se prostor za razne vrste zloupotreba i stvara rizik od prekomerne tajnosti radi njihovog prikriivanja. Članovi Odbora za odbranu i unutrašnje poslove ove nabavke mogu da prate pribavljanjem potvrde koja je neophodna za pristup poverljivim podacima. Međutim, dosadašnja praksa pokazuje da su one izdate samo malom broju poslanika, iako su neophodne za delotvoran nadzor nad radom sektora bezbednosti³³.

Degradacija kontrolne uloge Narodne skupštine u procesu pristupanja Evropskoj uniji

Uloga Narodne skupštine u procesu pridruživanja Srbije Evropskoj uniji u praksi je bila prevashodno zakonodavne prirode. Osnovna funkcija Skupštine bila je usvajanje zakona i usklađivanje nacionalnog pravnog okvira sa pravnim tekovinama Evropske unije³⁴. Kvalitet njene nadzorne uloge u procesu evropskih integracija nikada nije bio posebno visok, ali je bitno smanjen od 2016. godine i trenutka kada ju je vladajuća stranka potpuno zarobila³⁵.

Narodna skupština je učinila veoma malo kada je reč o odgovornosti Vlade i praćenju njene aktivnosti u procesu evropskih integracija, posebno od 2017. godine. Iako izvršna vlast jeste glavni protagonista u procesu pristupanja Evropskoj uniji, ni Narodna skupština ne bi trebalo da bude tek puki statista u pozadini, već bitan akter. Kao osnovno predstavničko telo, dužnost joj je da pažljivo nadgleda proces pristupanja, da često koristi kontrolne mehanizme koji su joj na raspolaganju kako bi pozvala Vladu na odgovornost, i da ocenjuje sprovođenje reformi na putu ka Evropskoj uniji. Njena nadzorna uloga je od suštinskog značaja za utvrđivanje političkog toka evropskih integracija, kao i za sektorska pitanja sadržana u pojedinačnim pregovaračkim poglavljima. Ipak, u zarobljenoj Narodnoj skupštini, nadzor nad bilo kakvim aktivnostima i politikama vlade - pa i onima koje se tiču pristupanja Srbije Evropskoj uniji - zapravo se samo simulira u cilju održavanja privida demokratije.

Svi dokumenti i rasprave u vezi sa EU prolaze kroz Odbor za evropske integracije, centralno telo Narodne skupštine nadležno za evropska pitanja³⁶. On razmatra sve zakone koje je podnela Vlada a kojima se nacionalni propisi usklađuju sa pravnim tekovinama EU, a povremeno raspravlja i o relevantnim dokumentima koje pripremaju institucije Evropske unije, kao što su npr. izveštaji Evropske komisije o napretku Srbije. Članovi Odbora održavaju odnose i sa institucijama Evropske unije, pre svega sa Evropskim parlamentom ili pojedinim njegovim poslanicima zaduženim za Srbiju ili region Zapadnog Balkana.

Nema sumnje da je Odbor za evropske integracije dosta uradio u oblasti zakonodavstva. U protekla dva saziva održao je više od 100 sednica i razmatrao mnoštvo zakona iz „evropske“ agende. Organizovao je i sednice na kojima su se razmatrali izveštaji Vlade o pristupanju Srbije Evropskoj uniji, izveštaji Evropske komisije o napretku, kao i određene rezolucije Evropskog parlamenta.

Iako sve ovo na papiru deluje kao dobra praksa, u Narodnoj skupštini koja je potpuno zarobljena od strane vladajuće elite pomenute sednice i dokumenti često ostaju lišeni svog glavnog demokratskog cilja. Tako je, na primer, u prošlom sazivu Odbor za evropske integracije usvojio zaključak o izveštaju Evropske komisije o napretku za 2021. godinu i prosledio ga Narodnoj skupštini sa predlogom da se na tu temu sazove plenarna

sednica. U zaključku su, međutim, bile istaknute samo pohvale. Nije propuštena prilika da se pohvali rad Ministarstva za evropske integracije, Vlade, pa i predsednika Republike u procesu pristupanja, dok su sve kritike ili negativne ocene Evropske komisije izostavljene³⁷. Na plenarnoj sednici koja je usledila jeste se diskutovano o navodima Evropske komisije, ali je ona u suštini poslužila za to da se rad Vlade pohvali i njeno ime opere od svake kritike, da se upute pohvale inicijativi Otvoreni Balkan koju je podržala vladajuća stranka i da se diskredituju ekološki protesti koji su tada bili u toku³⁸.

U novembru 2022. godine opozicioni poslanici odbili su da potpišu sličan zaključak o izveštaju Evropske komisije o napretku, jer suština izveštaja uopšte nije bila shvaćena, a stanje vladavine prava u praksi još manje. Iako je u izveštaju EK konstatovan samo "određeni stepen pripremljenosti" ili "ograničen napredak" u klasteru 1, a posebno u ključnim oblastima kao što su nezavisnost pravosuđa, sloboda medija i borba protiv korupcije i organizovanog kriminala, Odbor za evropske integracije ga je protumačio drugačije. Zaključeno je da je Srbija „preduzela važne korake u oblasti vladavine prava, posebno sprovođenjem ustavnih reformi u cilju jačanja nezavisnosti pravosuđa i borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala“³⁹.

Nije iznenađujuće što se o izveštaju Evropske komisije na plenarnoj sednici Narodne skupštine prvi put raspravljalo tek 2020. godine, kada, zbog prethodnog bojkota izbora, u skupštinskim klupama više nije bilo poslanika opozicije⁴⁰. Organizovanje ovakvih parlamentarnih rasprava jeste za svaku pohvalu, ali na umu treba imati njihovu suštinu i podsticati sadržajnu diskusiju o reformama i napretku na putu ka Evropskoj uniji. S obzirom da se uskoro očekuje plenarna sednica o Izveštaju Evropske komisije za 2022. godinu, treba je pomno pratiti kako ne bi prerasla u politički obračun i platformu za blaćenje opozicije, što je praksa koja se mogla primetiti na dosadašnjim plenarnim sednicama održanim u sadašnjem sazivu⁴¹.

Bez sektorskog pristupa pitanjima vezanim za EU u Narodnoj skupštini – Poglavlje 24

Nema sumnje da Odbor za evropske integracije nema kapacitete koji su mu neophodni da pokrije sva sektorska pitanja i da suštinski prati napredak i reformski put u svim pojedinačnim poglavljima. Pa ipak, ostali „sektorski“ odbori retko prate aspekt evropskih integracija u svojim oblastima, osim što stavljaju pečat na zakone kojima se domaće zakonodavstvo usaglašava sa tekovinama Evropske unije i pregovaračke pozicije iz pojedinačnih poglavlja. Uz to, sektorski odbori ne uspevaju da svoje sednice spoje sa sednicama Odbora za evropske integracije kako bi raspravljali o sektorskim zakonima ili nekim drugim pitanjima koja su im zajednička. Odbor za evropske integracije je u sazivu iz 2016. godine imao dobru praksu održavanja zajedničkih sednica, na primer sa Odborom za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova ili sa Odborom za finansije, republički budžet i kontrolu trošenja javnih sredstava⁴², na kojima je moglo da se razgovara o aktuelnim temama vezanim za EU (o položaju LGBTI zajednice u Srbiji, dvogodišnjem programu privrednih reformi, itd.). Međutim, poslednja sednica te vrste održana je 2017, dok se tokom saziva iz 2020. godine sa tom praksom potpuno prestalo. Narodna skupština bi, uključivanjem drugih sektorskih odbora ili stvaranjem posebnih radnih tela za razmatranje određenih tema, mogla da zauzme tematski pristup kada je reč o nadziranju procesa evropskih integracija.

Kada je u pitanju integritet policije i poglavlje 24, nadležni organ – Odbor za odbranu i unutrašnje poslove – u poslednja dva saziva nije sagledavao rad policije kroz prizmu Evropske unije (sa izuzetkom izmena zakona u okviru procesa njihovog usklađivanja sa pravnim tekovinama EU i usvajanja pregovaračke pozicije za poglavlje 24)⁴³. Na primer, Odbor nije održavao sednice koje bi bile posvećene razmatranju šestomesečnih izveštaja Ministarstva unutrašnjih poslova o realizaciji aktivnosti predviđenih Akcionim planom za poglavlje 24, niti je bilo koju od njih posvetio razmatranju izveštaja Evropske komisije o napretku u oblastima koje spadaju u opseg poglavlja 24. Poslednje parlamentarne aktivnosti koje su bile posvećene baš poglavlju 24 realizovane su davne 2017. godine⁴⁴.

Odbor za odbranu i unutrašnje poslove tokom prethodna dva saziva nije svoje sednice spajao sa sednicama Odbora za evropske integracije, iako je to moglo da bude od velikog značaja, posebno nakon usvajanja nove metodologije pristupanja i položaja poglavlja 24 u klasteru pod nazivom ‘Osnove’. **Zajedničke sednice** mogle bi Odbor za evropske integracije da rasterete potrebe za detaljnijim upoznavanjem sa tematskim pitanjima, dok bi članovima Odbora za odbranu i unutrašnje poslove pružile priliku za razgovore o reformi policije u okvirima pristupanja Evropskoj uniji. Štaviše, zajedničke sednice sa ostalim odborima vezanim za klaster ‘Osnove’ (Odbor za pravosuđe, državnu upravu i lokalnu samoupravu, Odbor za finansije, republički budžet i kontrolu trošenja javnih sredstava, itd.) mogle bi da omoguće povezivanje poglavlja i političkih kriterijuma i pomognu u rešavanju horizontalnih pitanja koja utiču na različite oblasti⁴⁵.

Pojedini narodni poslanici su često preopterećeni jer istovremeno pokrivaju rad više odbora, delegacija ili drugih radnih tela Narodne skupštine. Stoga je njihova stručnost i dostupnost u vezi sa određenim pitanjima i dalje ograničena, a i ne može da se očekuje da se svi poslanici podjednako angažuju. Uspostavljanje **pododbora** specijalizovanog za praćenje poglavlja 24 i rada policije, sa nekoliko upućenih i zainteresovanih poslanika, moglo bi da bude praktično rešenje za prevazilaženje ovog problema.

Nedostatak kapaciteta mogao bi da se nadoknadi i konstruktivnom saradnjom sa organizacijama građanskog društva. Na primer, Odbor za odbranu i unutrašnje poslove bi mogao redovno da se sastaje i razmenjuje informacije sa članovima Radne grupe za Poglavlje 24 Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji. Ova Radna grupa se sastoji od više organizacija građanskog društva koje pokrivaju različite teme vezane za poglavlje 24 – politiku migracija i azila, borbu protiv organizovanog kriminala, borbu protiv terorizma i policijsku saradnju. Štaviše, ove organizacije su dobro upoznate sa procesom pristupanja Evropskoj uniji i poslanicima bi mogle da budu koristan izvor znanja. Pa ipak, poslednji sastanak ove vrste održan je davne 2016. godine⁴⁶.

Odbor za odbranu i unutrašnje poslove bi mogao da organizuje i **javne rasprave** sa zainteresovanim pripadnicima javnosti – građanskim društvom, akademskim krugovima, državnim funkcionerima i drugima – čime bi se stvorila platforma za sadržajan dijalog o važnim temama iz poglavlja 24. Na primer, javna rasprava o biometrijskom nadzoru, kako sa predstavnicima vlasti tako i građanskog društva, mogla bi da pokaže veoma značajnom. Naime, izuzetno kontroverzan Nacrt zakona o unutrašnjim poslovima (koji je za cilj imao, između ostalog, i legalizaciju biometrijskog nadzora) stavljen je na javnu raspravu 2021. godine, ali je brzo povučen zbog oštre reakcije javnosti. Nacrt zakona još uvek je u fazi unošenja izmena, ali u narednom periodu može da se očekuje njegov ulazak u proceduru⁴⁷. Javna rasprava bi članovima Odbora za odbranu i unutrašnje poslove mogla da pomogne da izvrše procenu njegove usklađenosti sa pravnim tekovinama EU, ali i da shvate suštinu i probleme do kojih bi moglo da dođe u fazi obrade biometrijskih podataka u praksi.

Odbor za odbranu i unutrašnje poslove na raspolaganju ima niz mehanizama za jačanje i povezivanje nadzora nad radom policije sa procesom pristupanja EU. Međutim, svi ovi mehanizmi u velikoj meri zavise od političke volje. Pored vladajuće većine koja ne želi suštinski da prati ni rad policije ni napredak u poglavlju 24, problem je i to što veliki broj članova Odbora – uključujući i samog predsednika – dolazi iz partija koje su ili evroskeptične ili se otvoreno protive ideji ulaska Srbije u Evropsku uniju⁴⁸. Stoga se na ovom polju teško može očekivati njihovo proaktivno delovanje.

Nadzor Evropske unije nad radom Narodne skupštine

Evropska unija bi trebalo da posveti više pažnje suštini rada Narodne skupštine, a manje formalnostima, brojkama i tehničkim pitanjima. Pohvale o tehničkom „napretku“ do sada su se zloupotrebljavale za simuliranje demokratskog rada, prikazivanje uspeha i omogućavanje daljeg bespogovornog odobravanja odluka vlasti.

Na primer, Evropska komisija je do 2019. godine kritikovala razne vrste zloupotreba i ‘filibastersku’ praksu vladajuće stranke (praksu neograničene rasprave o određenim pitanjima). Nakon toga je, međutim, počela da upućuje pohvale ređem korišćenju tih mehanizama, ne stavljajući ga u politički kontekst u kojem Skupština funkcioniše. Na prvi pogled, Narodna skupština je od 2019. postala mnogo efikasnija, sa manje zloupotreba skupštinskih procedura (hitan postupak, podnošenje ogromnog broja amandmana, kasno zakazivanje sednica i sl.). Međutim, njen efikasan rad je uglavnom bio posledica odsustva opozicije. U prethodnom sazivu, pomenuti mehanizmi su se koristili za opstrukciju rada poslanika opozicije i zloupotrebljavali u cilju simulacije nadzora nad sektorom bezbednosti, zbog čega je opozicija i odlučila da bojkotuje rad Narodne skupštine 2019, kao i naredne parlamentarne izbore održane 2020. godine. Nakon što su opozicioni poslanici otišli, vladajuća koalicija više nije imala potrebe za proceduralnim manipulacijama jer je neometano mogla da potvrđuje odluke vlasti⁴⁹. Isti je slučaj bio i sa sednicama namenjenim poslaničkim pitanjima, čiju redovnu organizaciju Evropska komisija pozitivno ističe od 2019. godine. Nije uzeto u obzir da se zapravo radi o simuliranim pitanjima (pa čak i komplimentima) koje postavljaju poslanici vladajuće stranke, ni da je prisustvo pojedinih ministara bilo daleko od redovnog⁵⁰. Predstavnici vladajuće koalicije su u više navrata upravo ovakve ocene Evropske komisije koristili kako bi pokazali napredak i unapređenje demokratije u Narodnoj skupštini, instituciji koja je u praksi potpuno lišena svojih osnovnih funkcija⁵¹. Te pohvale omogućile su vladajućoj stranci da javnosti predstavi iskrivljeno i selektivno tumačenje izveštaja Evropske komisije. Previše tehnički pristup procesu pristupanja u kome se samo štrikliraju realizovane aktivnosti, koji kandidatima pruža mogućnost da bez ikakvih suštinskih reformi pokažu određeni formalni napredak, može da napravi više štete nego koristi i da doprinese nastavljanju sa praksom koja je u svojoj suštini autokratska⁵².

Evropska komisija bi trebalo da uključi demokratski nadzor nad radom policije u svoje mehanizme praćenja i izveštavanja. Dosadašnji izveštaji o napretku davali su samo opšte ocene o radu Narodne skupštine. Međutim, izveštaji Evropske komisije se, kada je reč o civilnom nadzoru nad sektorom bezbednosti, fokusiraju isključivo na obaveštajne službe. Budući da je reforma policije preduslov za sva ostala demokratska unapređenja, i da parlamentarni nadzor predstavlja glavnu alatku za jačanje integriteta policije, u godišnjim izveštajima Evropske komisije o napretku bi im trebalo pridati posebnu pažnju.

Ne samo da bi Narodna skupština u praćenju procesa evropskih integracija mogla da koristi pristup koji bi bio više tematski, već bi i veze poslanika sa evropskim institucijama mogle u većoj meri da se usmere na saradnju među sektorima. Na primer, članovi Odbora za odbranu i unutrašnje poslove mogli bi da uspostave još snažnije i redovnije odnose sa Odborom za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove ili Odborom za bezbednost i odbranu Evropskog parlamenta. Na taj način bi mogli da razmenjuju znanje na temu kreiranja i sprovođenja bezbednosnih politika, nadzora nad radom policije ili policijske saradnje.

1. Evropska unija bi trebalo da insistira na suštini uloge Narodne skupštine kao okosnice demokratskog sistema i da se uzdrži od pohvala tehničkim unapređenjima i brojkama izdvojenim iz političkog konteksta. Više pažnje trebalo bi posvetiti državnim akterima van izvršne vlasti, kako bi se zaustavilo dalje „zarobljavanje“ pregovaračkog procesa od strane vlasti i zloupotreba samog procesa za potrebe zarobljavanja države.
2. Evropska unija bi trebalo posebno da prati parlamentarni nadzor nad radom policije, što bi trebalo da bude glavni instrument za pozivanje policije na odgovornost i jačanje njenog integriteta. S obzirom da je reč o glavnom akteru u oblasti sprovođenja zakona, čije demokratsko rukovođenje uslovljava funkcionisanje svih drugih institucija kao i reforme u drugim poglavljima, integritet policije treba posmatrati kao preduslov za sve ostale reforme.
3. Parlamentarni nadzor nad radom policije trebalo bi da bude bliže povezan sa procesom pristupanja Evropskoj uniji, i to kroz praćenje napretka u poglavlju 24. Zajedničke sednice skupštinskih odbora relevantnih za praćenje klastera pod nazivom 'Osnove' i Odbora za evropske integracije mogle bi da pomognu da se premoste horizontalna pitanja koja se javljaju u različitim poglavljima.
4. Treba ojačati nadzornu ulogu Narodne skupštine u procesu evropskih integracija i, uključivanjem ostalih sektorskih odbora, podsticati tematski pristup. Politički nadzor nad procesom pristupanja Evropskoj uniji bi trebalo ojačati, posebno uzimajući u obzir značaj koji je u revidiranoj metodologiji proširenja EU dat političkom upravljanju.
5. Narodna skupština bi trebalo da neguje konstruktivan i redovan dijalog sa civilnim društvom i da relevantne organizacije civilnog društva koristi kao izvor ekspertize o specijalizovanim pitanjima, posebno kada je u pitanju proces pristupanja Evropskoj uniji.

- 1 Evropska komisija, Enhancing the accession process - A credible EU perspective for the Western Balkans [Unapređenje procesa pristupanja – Kredibilna perspektiva Evropske unije za zapadni Balkan], 5. 2. 2020, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enhancing-accession-process-credible-eu-perspective-western-balkans_en;
- The new EU accession methodology - Is it enough to pull the Western Balkans in? [Nova metodologija pristupanja Evropskoj uniji - Da li je dovoljna za uvlačenje Zapadnog Balkana?], https://humanityinaction.org/wp-content/uploads/2021/05/21_hiabih_New_Accession_Methodology_EU_WB-1.pdf, str. 9.
- 2 Pregovaračka grupa Republike Srbije za poglavlje 24, Revidirani akcioni plan za poglavlje 24, <https://media.cpes.org.rs/2020/09/Akcioni-plan-PG-24.pdf>.
- 3 Predrag Petrović i Jelena Pejić Nikić (ur.), „Zarobljavanje sektora bezbednosti u Srbiji“, Beograd, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2020. godina, str. 81-86.
- 4 Šterić, L. (ur.), „Vraćanje osnovama – Oslobođanje reformskog potencijala procesa proširenja EU“, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, oktobar 2022. godine, <https://bezbednost.org/en/publication/reclaiming-the-fundamentals-unleashing-reform-potential-of-the-eu-enlargement-process/>, str. 23-27.
- 5 Petrović i Pejić Nikić, (ur.), „Zarobljavanje sektora bezbednosti u Srbiji“, str. 81-86; Predrag Petrović i Jelena Pejić Nikić, (ur.), Sektor bezbednosti u zarobljenoj državi, čin drugi, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2021, str. 43-45.
- 6 Petrović i Pejić Nikić, (ur.), „Zarobljavanje sektora bezbednosti u Srbiji“.
- 7 Na primer, kada se donosio Zakon o budžetu za 2018. godinu, podneto je na stotine amandmana koji su tokom rasprave pročitani da bi kasnije bili povučeni. Za više informacija videti: Đurić, M. „Skupština završila rad, 'ukradeno' vreme za amandmane“, 13 Dec 2017, <https://rs.n1info.com/vesti/a349103-rasprava-o-budzetu-u-skupstini/>, 18 Nov 2022
- 8 Otvoreni parlament, „Zakoni po hitnom postupku“, <https://otvoreniparlament.rs/statistika/zakoni-po-hitnom-postupku>, 18. 11. 2022.
- 9 Otvoreni parlament, „Kako izbeći dolazak u parlament, a pritom ne prekršiti poslovnik?“, 26. 4. 2018, <https://otvoreniparlament.rs/aktuelno/35?fbclid=IwAR00ctd-vuIFde-BrXN6W-MzU0DGt7g45JBAVEZobxcW7sZVS0072HuU-bRE>.
- 10 Novković, M. i Miladinović, U., „Parlamentarni nadzor nad sektorom bezbednosti 2016- 2019“, *prEUgovor*, 27. 12. 2019, <http://preugovor.org/Infografici/1576/Parlamentarni-nadzor-nad-sektorom-bezbednosti.shtml>.
- 11 N1, „Opet retorika iz '90-ih u Skupštini: Horski kleveću nezavisne medije – N1 i Novu“, 2. 12. 2020, <https://rs.n1info.com/vesti/a679054-ponovo-retorika-iz-90-ih-u-skupstini-horski-klevecu-nezavisne-medije/>.
- 12 Narodna skupština Republike Srbije, „Poslanička pitanja“, <http://www.parlament.gov.rs/activities/national-assembly/activities-archive/3-august-2020-legislature/parliamentary-questions-4650.html>, 20. 11. 2022.
- 13 Novković, M. i Miladinović, U., „Parlamentarni nadzor nad sektorom bezbednosti 2016-2019“, *prEUgovor*, 27. 12. 2019, <http://preugovor.org/Infografici/1576/Parlamentarni-nadzor-nad-sektorom-bezbednosti.shtml>.
- 14 Jelena Pejić Nikić (ur.), „prEUgovor Alarm: Izveštaj o napretku Srbije u klasteru 1 – novembar 2022. godine“, *prEUgovor*, novembar 2022, <https://preugovor.org/Alarm-Reports/1773/Alarm-Report-on-Progress-of-Serbia-in-Cluster-1.shtml>, str. 32-33.
- 15 Petrović i Pejić Nikić (ur.), „Zarobljavanje sektora bezbednosti u Srbiji“, str. 81-86.

- 16 E. Kovačević, „Recept za sabotazu: Umesto rata amandmanima, sada rat anketnim odborima“, *N1*, 20. 11. 2022, <https://rs.n1info.com/vesti/recept-za-sabotazu-umesto-rata-amandmanima-sada-rat-anketnim-odborima/>.
- 17 Petrović and Pejić Nikić (ur.), „Sektor bezbednosti u zarobljenoj državi, čin drugi“, str. 44.
- 18 *Ibid.*
- 19 Mario J. Aguja i Hans Born (ur.), „Uloga parlamenta u upravljanju policijom“, *Geneva Centre for Security Sector Governance - DCAF*, 2017, www.dcaf.ch/role-parliament-police-governance-lessons-learned-asia-and-europe, str. 1-16.
- 20 Balkan Insight, „Mega projekat 'Beograd na vodi' izmeniće lice Beograda“, 27. 6. 2014, <https://balkaninsight.com/2014/06/27/serbia-pm-presents-belgrade-on-water-project/>, 23. 11. 2022.
- 21 Zorić, J, „Janković: Građani govorili istinu o rušenju u Savamali“, *N1*, 9. 5. 2016, <https://rs.n1info.com/vesti/a158690-izvestaj-sase-jankovica-o-rusenju-u-savamali/>, 23. 11. 2022.
- 22 Đorđević, S. „Pravda za Savamalu“, *Peščanik*, 9. 7. 2018, <https://pescanik.net/justice-for-savamala/>, 23. 11. 2022.
- 23 Dojčinović, S. i Vojinović, M. „Policajac osuđen u slučaju Savamala otkriva pozadinu događaja: 'Rekli su mi da prihvatim krivicu jer je pitanje života i smrti za vlast'“, *KRIK*, 9. 3. 2022, <https://www.krik.rs/policajac-osudjen-u-slucaju-savamala-otkriva-pozadinu-dogadjaja-rek-li-su-mi-da-prihvatim-krivicu-je-je-pitanje-zivota-i-smrti-za-vlast/>.
- 24 Novković, M. i Miladinović, U. „Parlamentarni nadzor nad sektorom bezbednosti 2016-2019“, *prEUgovor*, 27. 12. 2019, <http://preugovor.org/Infografici/1576/Parlamentarni-nadzor-nad-sektorom-bezbednosti.shtml>.
- 25 Bogdanović, H. „Uvezena mafija' i moguće veze sa državom u slučaju Belivuk“, *Radio slobodna Evropa*, 12. 2. 2021, <https://www.slobodnaevropa.org/a/hap%C5%A1enje-belivuka-u-srbiji-uvezena-mafija-i-veze-sa-dr%C5%BEavom/31099603.html>, 23. 11. 2022.
- 26 Jovanović, B. „Period Dijane Hrkalović u MUP-u: mafijaška ubistva, veze kriminala i policije i prijave protiv nje“, *KRIK*, 29. 5. 2019, <https://www.krik.rs/rad-dijane-hrkalovic-u-mup-u-mafijaska-ubistva-veze-kriminala-i-policije-i-prijaveprotiv-nje/>; Vojinović M. „Poverenik: MUP da kaže da li je proveravao veze žandarma Vučkovića sa kriminalcima“, *KRIK*, 20. 4. 2018, <https://www.krik.rs/poverenik-mup-da-kaze-da-li-je-proveravao-veze-zandarma-vuckovica-sa-kriminalcima/>; Vojinović M. „Nestali dokazi u slučaju 'strelishte'“, *KRIK*, 1. 2. 2018, <https://www.krik.rs/nestali-dokazi-u-slucaju-strelishte/>; Dojčinović, S. i dr., „Rat balkanskog podzemlja: Ubistva, veze u policiji u vrhu države“, *KRIK*, 5. 5. 2020, <https://www.krik.rs/rat-balkanskog-podzemlja-ubistva-veze-u-policiji-i-u-vrhu-drzave/>, 23. 11. 2022.
- 27 Jovanović B. „U skupštini o KRIK-u: Poslanici se pridružili hajci provladinih medija“, *KRIK*, 11. 3. 2021, dostupno na adresi: <https://www.krik.rs/u-skupstini-o-krik-u-poslanici-se-pridruzili-hajci-provladinih-medija/>.
- 28 Đorđević, S. „Spontani protest i postupanje policije“, *Beogradski centar za bezbednosnu politiku*, <https://bezbednost.org/publikacija/spontani-protest-i-postupanje-policije/>.
- 29 Jeremić I., Stojanović, M. i Dragojlo S. „Protesti u Srbiji: Mapiranje policijske brutalnosti“, *BIRN*, 10. 7. 2020, <https://balkaninsight.com/2020/07/10/serbian-protests-police-brutality-mapped/>.
- 30 Zaštitnik građana Republike Srbije, „Godišnji izveštaj Zaštitnika građana za 2020. godinu“, mart 2021. godine, https://www.ombudsman.org.rs/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=11&Itemid=13
- 31 Ignjatijević M. „Civilna kontrola bezbednosnih snaga“ u Knjizi preporuka Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji 2020, Nacionalni konvent o Evropskoj uniji, <https://eukonvent.org/dokumenti/knjiga-preporuka/>.
- 32 N1, „Policija dobila novih 710 vozila“, 16. 9. 2020, <https://rs.n1info.com/vesti/a318449-policija-dobila-710-novih-vozila/>.

- 33 Odgovor na zahtev BCBP-a za pristup informacijama od javnog značaja od 15. juna 2017. godine. Zahtev je ponovo predat u martu 2019. godine, kada je Narodna skupština dostavila samo broj postojećih potvrda, ali ne i imena narodnih poslanika kojima su izdate.
- 34 Međak, V., „Uloga i rad Narodne skupštine Republike Srbije u procesu pristupanja Srbije Evropskoj uniji“, *Otvoreni parlament*, avgust 2020, <https://otvoreniparlament.rs/istrazivanje/50>.
- 35 Petrović i Pejić Nikić (ur.), „Zarobljavanje sektora bezbednosti u Srbiji“, str. 81-86.
- 36 Narodna skupština Republike Srbije, Aktivnosti, „Odbor za evropske integracije“, <http://www.parlament.gov.rs/activities/european-integration/european-integration-committee.608.html>.
- 37 Odbor za evropske integracije, Narodna skupština Republike Srbije, „Zaključak povodom predstavljanja izveštaja Evropske komisije o Republici Srbiji za 2021. godinu“, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/doc/ostala_akta/2021/1938-21.pdf, član 5;
- Narodna skupština Republike Srbije, „28. sednica Odbora za evropske integracije“, 9. 11. 2021, http://www.parlament.gov.rs/28_sednica_Odbora_za_evropske_integracije.43315.941.html.
- 38 Narodna skupština Republike Srbije, „9. sednica drugog redovnog zasedanja Narodne skupštine Republike Srbije u 2021. godini“, 2. 12. 2021, http://www.parlament.gov.rs/Deveta_sednica_Drugog_redovnog_zasedanja_Narodne_skup%C5%A1tine_Republike_Srbije_u_2021_godini.43646.941.html.
- 39 Popović, S. „Predstavljen izveštaj EK pred skupštinskim Odborom za evropske integracije, opozicija nije potpisala zaključak“, *Evropski Zapadni Balkan*, 4. 11. 2022, <https://europeanwesternbalkans.rs/predstavljen-izvestaj-ek-pred-skupstinskim-odborom-za-evropske-integracije-opozicija-nije-potpisala-zakljucak/>.
- 40 Radio slobodna Evropa, „Skupština Srbije usvojila zaključke o Izveštaju Evropske komisije“, 29. 12. 2020, <https://www.slobodnaevropa.org/a/31024943.html>.
- 41 Nešić, N. „Skupštinski ‘dnevnik uvreda’: Preti li parlamentu nova institucionalna kriza“, *N1*, 11. 11. 2022, <https://rs.n1info.com/vesti/skupstinski-dnevnik-uvreda-preti-li-parlamentu-nova-institucionalna-kriza/>.
- 42 Narodna skupština Republike Srbije, „Izveštaj o radu radnih tela Narodne skupštine i zaposlenih u sektoru za zakonodavstvo Narodne skupštine u XI sazivu Narodne skupštine“, septembar 2020. godine.
- 43 Narodna skupština Republike Srbije, Odbor za odbranu i unutrašnje poslove, <http://www.parlament.gov.rs/aktivnosti/narodna-skupstina/radna-tela/odbori-pododbori-radnegrupe.2402.html>.
- 44 Narodna skupština Republike Srbije, „Izveštaj o radu radnih tela Narodne skupštine i zaposlenih u sektoru za zakonodavstvo Narodne skupštine u XI sazivu Narodne skupštine“, septembar 2020. godine.
- 45 Šterić, L. (ur.), „Vraćanje osnovama – Oslobođanje reformskog potencijala procesa proširenja EU“, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, oktobar 2022. godine, <https://bezbednost.org/en/publication/reclaiming-the-fundamentals-unleashing-reform-potential-of-the-eu-enlargement-process/>, str. 29-31.
- 46 Narodna skupština Republike Srbije, „Izveštaj o radu radnih tela Narodne skupštine i zaposlenih u sektoru za zakonodavstvo Narodne skupštine u XI sazivu Narodne skupštine“, septembar 2020. godine.
- 47 Beogradski centar za bezbednosnu politiku, „Sastanak sa Ministarstvom unutrašnjih poslova u vezi poglavlja 24 u okviru NKEU“, 25. 7. 2022, <https://bezbednost.org/en/meeting-with-ministry-of-internal-affairs-regarding-the-chapter-24-within-the-nceu/>.
- 48 Odbor za odbranu i unutrašnje poslove, Otvoreni parlament, <https://otvoreniparlament.rs/radno-telo/126>, 22. 11. 2022.

49 Jelena Pejić Nikić (ur.), Alarm izveštaj o napretku Srbije u klasteru 1, *PrEUgovor*, novembar 2021. godine, <https://www.preugovor.org/Alarm-Reports/1689/Alarm-Report-on-Progress-of-Serbia-in-Cluster-1.shtml>, str. 27-28.

50 Narodna skupština Republike Srbije, „Poslanička pitanja“, <http://www.parlament.gov.rs/activities/national-assembly/activities-archive/3-august-2020-legislature/parliamentary-questions-4650.html>, 20. 11. 2022.

51 RTS, „Dačić sa Žofreom: Parlament dao doprinos pozitivnom izveštaju Evropske komisije“, 22. 10. 2021, <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/4560571/dacic-skupstina-evropska-komisija.html>.

52 Šterić, L. (ur.), „Vraćanje osnovama – Oslobađanje reformskog potencijala procesa proširenja EU“, *Beogradski centar za bezbednosnu politiku*, oktobar 2022. godine, <https://bezbednost.org/en/publication/reclaiming-the-fundamentals-unleashing-reform-potential-of-the-eu-enlargement-process/> str. 29-31.

O Projektu

Ova publikacija je napisana u okviru projekta „Osnove u fokusu: evropske integracije izvan akcionih planova“.

Glavni cilj ovog projekta je da suštinski doprinese reformama u oblasti vladavine prava u Srbiji i Crnoj Gori kroz premošćavanje jaza između političkih kriterijuma i vladavine prava u okviru Klastera i u okviru nove metodologije proširenja EU.

Projekat podržava Ambasada Kraljevine Holandije u Beogradu, a sprovodi Beogradski centar za bezbednosnu politiku u partnerstvu sa Beogradskom centrom za ljudska prava, Biroom za društvena istraživanja i Politikon mrežom.

